

Teoria pozytywnego rozwoju młodzieży – polska adaptacja kwestionariuszy PYD-SF i PYD-VSF

The theory of positive youth development – Polish adaptation of the PYD-SF and PYD-VSF questionnaires

Mateusz Barłóg^a,

^a Dr Mateusz Barłóg, <https://orcid.org/0000-0002-3966-159X>, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Abstrakt: W artykule przedstawiono teorię pozytywnego rozwoju młodzieży, jej główne założenia oraz implikacje praktyczne dotyczące pracy z młodzieżą. Jednocześnie publikacja stanowi raport z adaptacji kwestionariuszy PYD-SF oraz wersji skróconej PYD-VSF (Geldhof i in. 2014), służących do pomiaru pięciu głównych wskaźników adaptacji do dorosłości (5 Cs). W badaniu walidacyjnym uczestniczyło 573 respondentów w wieku od 14 do 25 roku życia ($x = 18,5$; $Sd = 2,7$). Kwestionariusze w wersji polskiej cechują się dobrymi właściwościami psychometrycznymi: są rzetelne (alfa wersji pełnej = 0,905; alfa wersji skróconej = 0,843) oraz trafne, zaobserwowano korelacje z poziomem odczuwanego wsparcia społecznego, poziomem satysfakcji z życia oraz prężności psychicznej.
Słowa kluczowe: adolescencja, pozytywny rozwój młodzieży, adaptacja PYD-SF, adaptacja PYD-VSF.

Abstract: The article presents the theory of positive youth development, its main assumptions and practical implications for work with youth. At the same time, the publication is a report on the adaptation of the PYD-SF-PL questionnaires and the shortened version of PYD-VSF-PL, used to measure the five main indicators of adaptation to adulthood (5 Cs). The study involved 573 people aged 14 to 25 ($x = 18,5$; $Sd = 2,7$). The questionnaires in the Polish version are characterized by good psychometric properties: they are reliable (alpha of the full version = 0,905; alpha of the shortened version = 0,843) and accurate, correlations with the level of perceived social support, the level of life satisfaction and mental resilience were observed.

Keywords: adolescence, positive youth development, PYD-SF adaptation, PYD-VSF adaptation.

Wprowadzenie

Czas adolescencji naznaczony jest poszukiwaniem własnej tożsamości (Bakiera, 2013; Obuchowska, 2009; Senejko, Łoś, 2015), okresem buntu (Oleszkowicz, 2006; Oleszkowicz, Senejko, 2011; Senejko, Oleszkowicz, 2013) oraz intensywnością przemian fizycznych, psychologicznych, a także w najbliższych relacjach społecznych (Gurba, 2013, 2020). W literaturze odnoszącej się do okresu dojrzewania opisywane są trudności dotyczące zachowań ryzykownych, podejmowania wczesnych kontaktów seksualnych, czy potencjalnie rozwijających się w tym czasie uzależnień lub zachowań przestępczych (Bee, 2004; Imacka, Balsa, 2012; Ponczek, Olszowy, 2012; Siudem, 2013). Klasyczne podejście do pracy z młodzieżą zagrożoną wymienionymi trudnościami koncentruje się na deficytach nastolatków (Keyes,

2005, 2006; Lerner i in., 2011; Shek, Sun, Merrick, 2013; Worker i in., 2019) oraz poszukiwaniu sposobów eliminowania zachowań niepożądanych i ryzykownych (Siudem, 2013; Ostaszewski, 2014).

Obok badań koncentrujących się na trudnościach tego okresu rozwojowego, w połowie XX-wieku pojawia się w literaturze przedmiotu pojęcie prężności psychicznej (ang. resilience/resiliency), opisujące fenomen dobrego funkcjonowania jednostki i adaptacji do dorosłości, pomimo doświadczania niewłaściwych warunków środowiskowych i rodzinnych (Ogińska-Bulik, Juczyński, 2011; Ostaszewski, 2014). Badacze poszukują czynników ochronnych i czynników zagrażających prężności psychicznej jednostki (Ostaszewski, 2014). Można wyróżnić dwa główne

podejścia do rozumienia zjawiska prężności psychicznej. Zgodnie z pierwszą kategorią definicji prężność/sprężystość psychiczna rozumiana jest jako właściwość jednostki do elastycznego radzenia sobie z pojawiającymi się wyzwaniami, tzn. jest to umiejętność dopasowania się do panujących warunków środowiskowych i rozwiązywania stojących przed jednostką trudności (ang. resiliency, m.in. Block, Kremen, 1996, Kaczmarek, 2011; Ogińska-Bulik, Juczyński, 2011). W drugim podejściu prężność psychiczna rozumiana jest jako proces (ang. resilience, m.in. Ostaszewski, 2014), w którym znaczenie mają czynniki indywidualne, funkcjonowanie rodziny oraz dalszego środowiska społecznego. Można wyróżnić zarówno czynniki ochronne – sprzyjające odporności psychicznej, jak i czynniki ryzyka – ograniczające możliwości właściwej adaptacji do dorosłości (Borucka, Ostaszewski, 2012; Ogińska-Bulik, Juczyński, 2011; Ostaszewski, 2014; Ryś, 2016, 2020; Ryś, Trzęsowska-Greszta, 2018). Dla przykładu w rodzinie uzależnionej od alkoholu czynnikami chroniącymi mogą być: późne wystąpienie uzależnienia w rodzinie, brak uzależnienia jednego z rodziców, dobre relacje z niepijącym rodzicem, czy pozytywne relacje z innymi osobami znaczącymi, np. dziadkami (Junik, 2012).

W kolejnych latach kwestia, w jaki sposób dziecko pomimo dorastania w niewłaściwych warunkach opiekuńczo-wychowawczych może osiągać sukces w dorosłości, staje się istotnym elementem pracy z młodzieżą. W kontrze do teorii koncentrujących się na deficytach, wyrasta teoria pozytywnego rozwoju młodzieży (ang. positive youth development, w skrócie PYD), której pionierem jest Richard M. Lerner (Lerner, 1978; Lerner i in. 2005; Lerner i in. 2011; Lerner i in. 2013; Lerner, Chase, 2019). Teoria ta staje się podstawą dla wielu programów profilaktycznych kierowanych do młodzieży (Harris, Cheney, 2015; Feenstra, 2015; Flanagan, Zaff, Varga, Margolius, 2020; Lewis i in. 2016; Lobenstein, 2018; Lopes i in. 2018; Newman, Lower-Hoppe, Burch, Paluta, 2021; Norton, Watt, 2014; Taylor i in. 2017; Povilaitis, Tamminen, 2018; Smith, Witherspoon, Osgood, 2017; Worker i in. 2019). Spoglądając

na pierwsze strony gazet, czy w dzisiejszej rzeczywistości, na nagłówki stron internetowych i mediów społecznościowych, często zauważymy osoby o dużym sukcesie artystycznym, naukowym, biznesowym, czy sportowym, które nie miały „wygodnego” dzieciństwa, ale udało im się dotrzeć do miejsca, w którym są, choć nie zawsze sukcesem zawodowym towarzyszy/towarzyszyła satysfakcja w życiu prywatnym. Aby możliwa była efektywna adaptacja do dorosłości istotne jest projektowanie rozwiązań zgodnie z głównymi ideami pozytywnego rozwoju młodzieży (Benson i in. 2006). Podstawową kwestią jest przekonanie, że każda jednostka ma potencjał do pozytywnego funkcjonowania i rozwoju. Wydobycie tego potencjału jest możliwe w przypadku zapewnienia przez mentorów dziecka (rodzice, nauczyciele, trenerzy, czy wychowawcy) odpowiednich warunków środowiskowych stymulujących rozwój. Warunki te mogą zostać zapewnione, jedynie w przypadku właściwej komunikacji i pozytywnych relacji pomiędzy mentorami a nastolatkiem, to poczucie wspólnoty stanowi jedno z głównych źródeł dla pozytywnego rozwoju młodzieży. Równie istotna jest aktywność własna nastolatka, to czy angażuje się w odpowiednie relacje i aktywności społeczne, to jednostka jest głównym podmiotem swojego rozwoju, to jej działania i zachowania społeczne stanowią główny kontekst PYD. W literaturze zwraca się również uwagę, że istnieją czynniki ogólne sprzyjające adaptacji do dorosłości, ale niektóre mogą być zależne od szczególnych warunków kulturowych i środowiskowych (Benson i in. 2006).

Opisywane kwestie zmiany perspektywy z deficytów nastolatków na ich mocne strony, są niezwykle istotne, ponieważ ludzie mają tendencję do interpretacji wydarzeń i doświadczeń zgodnie ze znanymi im schematami i postawami (Aronson, Wilson, Akert, 2006). Istotny jest przy tym komponent poznawczy (czy informacje są zgodne z tym, co myślimy o świecie?) oraz afektywny (jak się czujemy w danej sytuacji?). Dla przykładu, jeśli dziewczynka dorasta w trudnych warunkach opiekuńczo-wychowawczych (np. w rodzinie z uzależnieniem od alkoholu i towarzyszącej uzależnieniu

przemocy) może dorosnąć w przekonaniu „jestem nic nie warta”. W dorosłości podejmie decyzję o zbudowaniu relacji z mężczyzną, który o nią nie dba, zamiast wybrać mężczyznę adorującego i dbającego o jej samopoczucie – komponent poznawczy góruje nad afektywnym (Swann, za: Pervin, 2002). Ważne w pracy z młodzieżą powinno być zatem poszukiwanie mocnych stron nastolatka, tak aby zarówno sfera poznawcza i emocjonalna były ze sobą spójne. Taką aktywnością, dostrzeżonym potencjałem nastolatka, może być chociażby piłka nożna. Nastolatek uważa, że jest dobrym sportowcem i czuje się dobrze na treningach (zarówno komponent poznawczy – ok; jak i afektywny – ok). Istotną rolą jest wtedy rola trenera, to on powinien zbudować z nastolatkiem odpowiednią relację, a wraz z rosnącym u dziecka zaangażowaniem i pogłębiającą się relacją mentor-uczeń, chłopiec może się uczyć, jakie zachowania są akceptowane w zespole, a jakie nie i w ten sposób treningi piłkarskie stają się treningiem kompetencji społecznych, które w dłuższej perspektywie mogą być przełożone na inne sfery funkcjonowania, a finalnie będą sprzyjać adaptacji do dorosłości.

Zwolennicy teorii pozytywnego rozwoju młodzieży określają pięć głównych wskaźników efektywnej adaptacji do dorosłości (ang. five Cs; Bowers, Kiely, Brittan, Lerner, Lerner, 2010; Lerner i in. 2005; Phelps, Zimmerman, Waren, Jellic, von Eye, Lerner, 2009; Ostaszewski, 2014):

- kompetencje życiowe (*ang. competence*)
- pozytywny stosunek do siebie (*ang. confidence*)
- więzi z najbliższym otoczeniem (*ang. connection*)
- stan rozwoju moralnego (*ang. character*)
- postawy wobec innych ludzi (*ang. caring*).

Kompetencje życiowe przejawiają się przede wszystkim w aktywności poznawczej i zachowaniach społecznych nastolatka. *Pozytywny stosunek do siebie* wyraża się nie tylko w poczuciu własnej wartości, ale i wierze we własne możliwości, wraz z poczuciem sprawczości. *Więzi z otoczeniem* odnoszą się do jakości relacji społecznych nastolatka z najbliższym mu otoczeniem. *Stan rozwoju moralnego* dotyczy rozumowania moralnego i wy-

znawanych wartości moralnych oraz znajomości norm, zasad i reguł społecznych, w tym zdolności rozróżniania dobra i zła. Natomiast *postawy wobec innych ludzi* mogą być wyrażane poprzez szacunek, empatię, czy postawy pełne życzliwości (Ostaszewski, 2014).

Do pomiaru opisywanych wskaźników adaptacji do dorosłości stworzone zostały kwestionariusze PYD-SF i PYD-VSF (Geldhof i in. 2014), które stają się przedmiotem walidacji w innych krajach (Amaral, 2022; Gaspar de Matos i in. 2018; Tomé i in. 2019) a ich walidacja na warunki polskie stanowi przedmiot niniejszego artykułu.

1. Metodologia badań własnych

1.1. Grupa badana

W badaniu uczestniczyły 573 osoby ($x = 18,5$; $Sd = 2,7$), w tym 261 niepełnoletnich oraz 312 młodych dorosłych w okresie stającej się dorosłości. Grupa badana składała się z 291 kobiet (50,8% grupy) oraz 281 mężczyzn (49% grupy), jedna osoba nie podała płci (0,2% grupy).

W przypadku osób niepełnoletnich rodzice wyrażali pisemne zgody na udział ich dziecka w badaniu. Zgody były zbierane w szkole podczas wywiadówek, a badanie uczniów odbywało się podczas lekcji – godziny wychowawczej.

1.2. Narzędzia badawcze

Kwestionariusz PYD-SF (Geldhof i in. 2014) składa się z 34 pytań pozwalających na pomiar wskaźników adaptacji do dorosłości (ang. Five Cs). Skala pozwala na określenie ogólnego wyniku pozytywnego rozwoju (wszystkie 34 itemy) oraz w poszczególnych obszarach skal.

Wersja polska kwestionariusza została przetłumaczona przez dwóch filologów zgodnie z procedurą walidacyjną (tłumaczenie oraz tłumaczenie zwrotne), a po tłumaczeniu itemy kwestionariusza w wersji polskiej zostały poddane ocenie sędziów kompetentnych. Wszystkie 34 pozycje testowe stworzyły finalną wersję badawczą PYD-SF-PL.

2. Analiza wyników

W celu przeprowadzenia analizy czynnikowej, na wstępie przeprowadzono testy Keisera-Mayera-Olkin i Bartleta, które okazały się istotne statystycznie ($p < 0,001$), a na podstawie analizy przeciw-obrazów wszystkie pozycje testowe poddano analizie skupisk oraz macierzy modelowej z wykorzystaniem metody Oblimin. Szczegółowe wyniki dla poszczególnych pozycji testowych, tworzących finalne podskale kwestionariusza PYD-SF-PL przedstawiono w tabeli 1.

Rzetelność całego testu jest wysoka (alfa = 0,905), zadowalająca jest także rzetelność wyróżnionych skal: Confidence (alfa = 0,887); Caring (alfa = 0,870) Competence (alfa = 0,689) Charakter (alfa = 0,729); Connection (alfa = 0,707). Podobnie, jak w wersji angielskiej zdecydowano się na opracowanie skróconej wersji kwestionariusza, w której tak jak w angielskim oryginale zawarto 17 pozycji testowych, w wersji polskiej są to następujące itemy: 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 19, 20, 23, 26, 28, 34; rzetelność skróconej wersji jest również wysoce zadowalająca, dla skali ogólnej (alfa = 0,843) oraz dla podskal: *Confidence* (alfa = 0,873); *Caring* (alfa = 0,877); *Competence* (alfa = 0,774); *Character* (alfa = 0,707); *Connection* (alfa = 0,707).

Następnie analizie poddano stabilność czasową testu. W tym celu zostało przebadanych 31 osób, w wieku od 20 do 24 roku życia ($x = 21,13$; $Sd = 0,81$). Osoby badane wypełniały test dwukrotnie, odstęp pomiędzy pierwszym, a drugim pomiarem wyniósł 2 tygodnie. Analizy wykonano za pomocą testu korelacji, wyniki wskazują na bardzo wysokie korelacje, zarówno dla wersji podstawowej ($r = 0,808$; $p < 0,001$), jak i skróconej ($r = 0,781$; $p < 0,001$).

2.1. Trafność teoretyczna PYD-SF-PL

Trafność teoretyczna kwestionariusza została zweryfikowana poprzez przeprowadzenie testów korelacji pomiędzy kwestionariuszem PYD-SF-PL a następującymi narzędziami:

- Kwestionariusz do pomiaru satysfakcji z życia SWLS. Kwestionariusz składa się z pięciu pytań na skali odpowiedzi 1-7, skala ma wysokie

Tabela 1. Struktura czynnikowa testu PYD-SF-PL

Confidence	
Item 7	0,811
Item 4	0,776
Item 15	0,758
Item 23	0,727
Item 6	0,674
Item 2	0,630
Item 24	0,613
Item 33	0,595
Item 18	0,555
Caring	
Item 13	0,851
Item 12	0,825
Item 28	0,821
Item 30	0,784
Item 29	0,618
Competence	
Item 3	0,643
Item 31	0,574
Item 19	0,525
Item 20	0,492
Character	
Item 27	-0,596
Item 10	-0,571
Item 26	-0,541
Item 9	-0,476
Item 8	-0,377
Item 11	-0,357
Connection	
Item 17	-0,694
Item 34	-0,677
Item 1	-0,345

właściwości psychometryczne, w wersji polskiej alfa = 0,86 (Jankowski, 2015; Diener, Emmons, Larsen, Griffin, 1985).

- Kwestionariusz SPP-18 autorstwa N. Ogińskiej-Bulik i Z. Juczyńskiego (2011). Narzędzie służy do pomiaru prężności psychicznej rozumianej jako

Tabela 2. Analiza korelacji pomiędzy poszczególnymi skalami polskiej wersji kwestionariusza PYD

	Wersja pełna				
	<i>Confidence</i>	<i>Caring</i>	<i>Competence</i>	<i>Character</i>	<i>Connection</i>
PYD- SF skala ogólna	0,814**	0,542**	0,656**	0,634**	0,664**
	Wersja skrócona				
	<i>Confidence</i>	<i>Caring</i>	<i>Competence</i>	<i>Character</i>	<i>Connection</i>
PYD- VSF skala ogólna	0,650**	0,584**	0,629**	0,737**	0,715**

* istotność statystyczna na poziomie mniejszym lub równym 0,05; ** istotność statystyczna na poziomie mniejszym lub równym 0,01

Tabela 3. Analiza korelacji pomiędzy poszczególnymi skalami kwestionariusza PYD-SF-PL i wersją skróconą PYD-SF-PL a postrzeganiem wsparcia społecznego oraz poziomem satysfakcji z życia

	Wsparcie ogólne	Wsparcie osoba znacząca	Wsparcie Rodzina	Wsparcie Przyjaciel	Satysfakcja z życia
PYD	0,496**	0,353**	0,425**	0,406**	0,546**
<i>Confidence</i>	0,443**	0,207**	0,568**	0,265**	0,701**
<i>Caring</i>	0,242**	0,267**	0,080	0,244**	0,044
<i>Competence</i>	0,224**	0,158**	0,196**	0,182**	0,334**
<i>Character</i>	0,217**	0,172**	0,155**	0,193**	0,172**
<i>Connection</i>	0,564**	0,485**	0,228**	0,658**	0,377**
Wersja skrócona PYD	Wsparcie ogólne	Wsparcie osoba znacząca	Wsparcie Rodzina	Wsparcie Przyjaciel	Satysfakcja z życia
PYD	0,477**	0,373**	0,331**	0,443**	0,467**
<i>Confidence</i>	0,388**	0,176**	0,514**	0,219**	0,714**
<i>Caring</i>	0,214**	0,258**	0,035	0,234**	-0,003
<i>Competence</i>	0,240**	0,152**	0,221**	0,199**	0,360**
<i>Character</i>	0,240**	0,216**	0,134**	0,231**	0,154*
<i>Connection</i>	0,564**	0,485**	0,228**	0,658**	0,377**

* istotność statystyczna na poziomie mniejszym lub równym 0,05; ** istotność statystyczna na poziomie mniejszym lub równym 0,01

indywidualna predyspozycja jednostki do elastycznego radzenia sobie z trudnościami. Kwestionariusz pozwala na pomiar ogólnej prężności psychicznej, jak i w wybranych obszarach: optymistyczne nastawienie i energia, wytrwałość i determinacja w działaniu, poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia, kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu. Rzetelność testu alfa = 0,82 (Ogińska-Bulik, Juczyński, 2011).

- Wielowymiarowa Skala Spostrzeganego Wsparcia Społecznego w polskiej adaptacji K. Buszman i H. Przybyły-Basisty (2017). Skala służy do pomiaru spostrzeganego wsparcia społecznego i pozwala

na określenie ogólnego poziomu odczuwanego wsparcia, jak i wsparcia udzielanego przez osobę znaczącą, rodzinę i przyjaciela. Skala cechuje się dobrymi właściwościami psychometrycznymi, rzetelność skali ogólnej wynosi alfa = 0,893 (Buszman, Przybyła-Basista, 2017).

Kwestionariusze uzupełniło 371 uczniów szkół ponadpodstawowych (wiek: $x = 16,8$; $Sd = 1,29$). Analiza korelacji pomiędzy poszczególnymi skalami kwestionariusza wskazuje, że są one ze sobą silnie powiązane (korelacja wysoka lub bardzo wysoka). Szczegółowe wyniki zawarto w tabeli 2.

Tabela 4. Analiza korelacji pomiędzy poszczególnymi skalami kwestionariusza PYD-SF-PL i wersją skróconą PYD-SF-PL a poziomem prężności psychicznej nastolatków

	Prężność	Optymistyczne nastawienie i energia	Wytrwałość i determinacja w działaniu	Poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia	Kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu
PYD	0,484**	0,460**	0,428**	0,397**	0,341**
Confidence	0,578**	0,563**	0,442**	0,427**	0,506**
Caring	0,013	0,036	0,086	0,070	-0,143**
Competence	0,387**	0,320**	0,326**	0,290**	0,359**
Character	0,268**	0,269**	0,255**	0,228**	0,148**
Connection	0,281**	0,225**	0,266**	0,274**	0,186**

Wersja skrócona PYD	Prężność	Optymistyczne nastawienie i energia	Wytrwałość i determinacja w działaniu	Poczucie humoru i otwartość na nowe doświadczenia	Kompetencje osobiste i tolerancja negatywnego afektu
PYD	0,438**	0,400**	0,400**	0,378**	0,295**
Confidence	0,566**	0,531**	0,434**	0,453**	0,487**
Caring	-0,029	-0,001	0,058	0,014	-0,169**
Competence	0,419**	0,344**	0,351**	0,309**	0,399**
Character	0,230**	0,235**	0,228**	0,215**	0,097
Connection	0,281**	0,225**	0,266**	0,274**	0,186**

* istotność statystyczna na poziomie mniejszym lub równym 0,05; ** istotność statystyczna na poziomie mniejszym lub równym 0,01

Następnie analizie korelacji poddano związek pomiędzy poszczególnymi skalami kwestionariusza PYD-SF-PL (i wersji skróconej), a poziomem odczuwanego wsparcia społecznego i poziomem satysfakcji z życia. Większość korelacji jest istotna statystycznie i ma kierunek dodatni, skale pozytywnego rozwoju młodzieży są pozytywnie związane z odczuwanym wsparciem społecznym i poziomem satysfakcji z życia. Wyniki przedstawiono w tabeli 3.

Sprawdzono również zależności pomiędzy skalami kwestionariusza pozytywnego rozwoju młodzieży a poziomem prężności psychicznej. Zanotowano istotnie statystyczne pozytywne zależności pomiędzy wyróżnionymi skalami kwestionariusza do pomiaru pozytywnego rozwoju młodzieży a nasileniem poszczególnych sfer prężności psychicznej.

Interesująca wydaje się ujemna, choć słaba zależność pomiędzy postawami wobec innych ludzi (troską, ang. caring), a poczuciem osobistych kompetencji i tolerancją negatywnego afektu, co wymaga dalszych badań zwłaszcza, że omawiana troska koreluje pozy-

tywnie z ogólnym poziomem odczuwanego wsparcia, wsparciem otrzymywanym od osoby znaczącej oraz od przyjaciela.

Dyskusja wyników

Wyniki badania wskazują, że kwestionariusze PYD-SF-PL i PYD-VSF-PL są rzetelne oraz trafne, zaobserwowano istotne statystycznie korelacje pomiędzy wybranymi skalami pozytywnego rozwoju młodzieży, a odczuwanym wsparciem społecznym, poziomem prężności psychicznej oraz z satysfakcją z życia. Narzędzia cechują się także stabilnością w czasie. Opisywane wyniki są spójne z założeniami teoretycznymi koncepcji PYD. Podłożem koncepcji PYD jest teoria U. Bronfenbrennera (1979) wskazująca, że rozwój jednostki odbywa się poprzez aktywność własną jednostki, w bliższym i dalszym otoczeniu społecznym, jak rodzina, czy środowisko szkolne (Ettekal, Mahoney, 2017). Przedstawione badania

potwierdzają, że pozytywny rozwój jest powiązany z właściwościami indywidualnymi (prężność psychiczna), jak i funkcjonowaniem środowiska (poziom odczuwanego wsparcia społecznego).

Przeprowadzona adaptacja pozwala na prowadzenie badań międzynarodowych i weryfikację jednego z głównych założeń teorii pozytywnego rozwoju młodzieży, a dotyczącego kwestii uniwersalności, a więc założenia, że istnieją ogólne zasady PYD, ale i specy-

ficzne dla danej kultury lub grupy młodzieży. Pierwsze z badań międzykulturowych PYD były prowadzone przez zespół z Islandii i USA (Gestsdottir, Geldhof, Lerner, Lerner, 2017). Jednocześnie przeprowadzona adaptacja pozwoli na pomiar wskaźników adaptacji do dorosłości w badaniach longitudinalnych – na początku i na końcu programów profilaktycznych, mających w swoich podstawach idee pozytywnego rozwoju młodzieży.

Bibliografia

- Amaral, H.T. (2022). *The 5Cs of Positive Youth Development in Brazil: adaptation and validation of a short scale*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/uc8pk>
- Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.M. (2006). *Psychologia społeczna*. Poznań: Zysk i Ska.
- Bakiera, L. (2013). *Czy dorastanie musi być trudne?* Warszawa: Scholar.
- Bee, H. (2004). *Psychologia rozwoju człowieka*. Warszawa: Zyski Ska.
- Benson, P.L., Scales, P.C., Hamilton, S.F., Sesma, Jr A. (2006). Positive Youth Development: Theory, Research and Applications. (In:) R.M. Lerner & W. Damon (eds.), *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development*, 894-941. Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Block, J., Kremen, A.M. (1996). IQ and Ego-Resiliency: conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 349-361.
- Borucka, A., Ostaszewski, K. (2012). Czynniki i procesy resiliencji wśród dzieci krzywdzonych. *Dziecko Krzywdzone*, 3(40), 7-26.
- Bowers, E.P., Li, Y., Kiely, M.K., Brittan, A., Lerner, J.V., & Lerner, R.M. (2010). The Five Cs Model of Positive Youth Development: A longitudinal analysis of confirmatory factor structure and measurement invariance. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(7), 720-735. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9530-9>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of Human development: Experiments by nature and design*. Cambridge: Mass, Harvard University Press.
- Buszman, K., Przybyła-Basista, H. (2017). Polska adaptacja wielowymiarowej skali spostrzeganego wsparcia społecznego. *Polskie Forum Psychologiczne*, 22(4), 581-599. <https://doi.org/10.14656/PFP20170404>
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Ettekal, A., Mahoney, J.L. (2017). Ecological Systems Theory. (In:) K. Peppler, (ed.), *The SAGE Encyclopedia of Out-of-School Learning*, 239-241, Publisher: SAGE.
- Gaspar de Matos, M., Santos, T., Reis, M., Marques, A., Tomé, G., Simões, C., Wiliam, N. (2018). Portuguese validation of the positive youth development short form (PYD-SF): A shorten version. *Psicologia, Saúde e Doença*, 19(3):477-489 <https://doi.org/10.15309/18psd190301>
- Gestsdottir, S., Geldhof, G.J., Lerner, J.V., Lerner, R.M. (2017). What Drives Positive Youth Development? Assessing Intentional Self-Regulation as a Central Adolescent Asset. *International Journal of Developmental Science*, 11, 69-79. <https://doi.org/10.3233/DEV-160207>
- Feenstra, J.S. (2015). Summer Camp and Positive Youth Development: Program With Romanian Youth. *The Physical Educator*, 72, 185-199.
- Flanagan, S.K., Zaff, J.F., Varga, S.M., Margolius, M. (2020). Webs of Supportive Relationships: A Positive Youth Development Approach to Career and Workforce Development with Risk-Immersed Youth. (In:) Yuen M., Beamish W., Solberg V. (eds.) *Careers for Students with Special Educational Needs. Advancing Inclusive and Special Education in the Asia-Pacific*. Springer, Singapore.
- Geldhof, G.J., Bowers, E.P., Boyd, M.J., Mueller, M., Napolitano, C.M., Schmid, K.L., Lerner, J.V., & Lerner, R.M. (2014). The creation and validation of short and very short measures of PYD. *Journal of Research on Adolescence*, 24, 163-176. <https://doi.org/10.1111/jora.12039>
- Gurba, E. (2013). *Nieporozumienia z dorastającymi dziećmi*. Kraków: Wydawnictwo UJ.
- Gurba, E. (2020). Konflikt rodziców z nastolatkami jako źródło doświadczanego stresu. (W:) A. Senejko, A. Czapiga (red.), *Oswojenie traumy odpowiedzi na wyzwania współczesności*, 125-144. Kraków: Impuls.
- Harris, L.W., Cheney, M.K. (2015). Positive Youth Development Interventions Impacting the Sexual Health of Young Minority Adolescents: A Systematic Review. *Journal of Early Adolescence*, 38, 1, 1-44. <https://doi.org/10.1177/0272431615578693>
- Hall, G.S. (1904). *Adolescence*. New York: Prentice Hall.
- Imacka, J., Bulsa, M. (2012). Rzykowne zachowania seksualne młodzieży jako czynnik zwiększający ryzyko zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową. *Hygeia Public Health*, 47(3), 272-276.
- Jankowski, K.S. (2015). Is the shift in chronotype associated with an alteration in well-being? *Biological Rhythm Research*, 46, 237-248. <https://doi.org/10.1080/09291016.2014.985000>
- Junik, W. (2012). Teoretyczne i empiryczne podstawy wzmacniania rezylencji (resilience) u dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. *Dziecko Krzywdzone*, 3(40), 27-45.
- Kaczmarek, Ł. (2011). Kwestionariusz Sprężystości Psychicznej – polska adaptacja Ego Resiliency Scale. *Czasopismo Psychologiczne*, 17, 263-265
- Keyes, C.L.M. (2005). Mental illness and/or mental health? Investigating axioms of the complete state model of health. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73, 539-548. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.73.3.539>
- Keyes, C.L.M. (2006). Mental health in adolescence: Is America's youth flourishing? *American Journal of Orthopsychiatry*, 76, 395-402. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.76.3.395>

- Kozina, A., & Pivec, T. (2020). Contextual and Individual Predictors of Bullying and Victimization in Slovenia: Positive Youth Development Perspective. *EREBEA. Revista de Humanidades y Ciencias Sociales*, 10. <https://doi.org/10.33776/erebea.v10i0.4961>
- Lerner, R.M. (1978). Nature, nurture, and dynamic interactionism. *Human Development*, 21, 1-20. <https://doi.org/10.1159/000271572>
- Lerner, R., Lerner, J., Almerigi, J., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., Naudeau, S., Jelicic, H., Alberts, A., Ma, L., Smith, L., Bobek, D., Richman-Raphael, D., Simpson, I., DiDenti Christiansen, E., von Eye, A. (2005). Positive Youth Development, participation in Community Youth Development Programs, and Community Contributions of Fifth-Grade Adolescents: Findings From the First Wave Of the 4-H Study of Positive Youth Development. *Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17-71. <https://doi.org/10.1177/0272431604272461>
- Lerner, R.M., Lerner, J.V., Lewin-Bizan, S., Bowers, E.P., Boyd, M.J., Mueller, M.K., Napolitano, C.M. (2011). Positive youth development: Processes, programs, and problematics. *Journal of Youth Development*, 6(3), 41-64. <https://doi.org/https://doi.org/10.5195/jyd.2011.174>
- Lerner, R.M., Agans, J.P., Arbeit, M.R., Chase, P.A., Weiner, M.B., Schmid, K.L. (2013) Resilience and Positive Youth Development: A Relational Developmental Systems Model. (In:) Goldstein S., Brooks R. (eds) *Handbook of Resilience in Children*. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3661-4_17
- Lerner, R.M., Chase, P.A. (2019). Enhancing Theory and Methodology in the International Study of Positive Youth Development: A Commentary. *Child Youth Care Forum*, 48(2), 269-277. <https://doi.org/10.1007/s10566-018-9485-7>
- Lewis, K.M., Vuchinich, S., Ji, P., DuBois, D.L., Acock, A., Bavarian, N., Day, J., Silverthorn, N., Flay, B.R. (2016). Effects of the Positive Action Program on Indicators of Positive Youth Development Among Urban Youth. *Applied Developmental Science*, 20(1), 16-28. <https://doi.org/10.1080/10888691.2015.1039123>
- Lobenstein, M. (2018). Teaching Suicide Prevention Is Positive Youth Development. *Journal of Extension*, 56(7), 7.
- Lopes, S., Geldhof, J.G., Bowers, E.P., Thogmartin, A. (2018). 4S Positive Youth Development in Latin America: Professional Schools in Costa Rica. *Journal of Extension*, 56(1), 9.
- Ma, C.M.S. Shek, D.L.T. (2019). Objective Outcome Evaluation of a Positive Youth Development Program: The Project P.A.T.H.S. in Hong Kong. *Research on Social Work Practice*, 29(1), 49-60. <https://doi.org/10.1177/1049731517711246>
- Mahoney, J.L., Weissberg, R.P. (2018). Foreword: Social and emotional learning in and out of school benefits young people. (In:) H.J. Malone, E. Devaney, D. Maroney (eds.), *Social and emotional learning in out-of-school time: Foundations and futures*, XIII-XX. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Newman, T.J., Lower-Hoppe, L.M., Burch, M., Paluta, L.M. (2021). Advancing positive youth development-focused coach education: contextual factors of youth sport and youth sport leader perceptions. *Managing Sport and Leisure*, 26, 1-15. <https://doi.org/10.1080/23750472.2020.1766760>
- Norton, C.L., Watt, T.T. (2014). Exploring the Impact of a Wilderness-Based Positive Youth Development Program for Urban Youth. *Journal of Experiential Education*, 37(4), 335-350. <https://doi.org/10.1177/1053825913503113>
- Obuchowska, I. (2009). Adolescencja. (W:) B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, 163-201. Warszawa: PWN.
- Ogińska-Bulik, N., Juczyński, Z. (2011). Prężność u dzieci i młodzieży: charakterystyka i pomiar – polska skala SPP-18. *Polskie Forum Psychologiczne*, 16(1), 7-28.
- Ogińska-Bulik, N., Zadworna-Cieślak, M. (2013). Percepcja postaw rodzicielskich a osobowy wzrost po traumie u dzieci i młodzieży – ofiar wypadków drogowych. *Psychologia Rozwojowa*, 18(1), 57-68.
- Oleszkowicz, A. (2006). *Bunt młodzieżowy Uwarunkowania, formy, skutki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Oleszkowicz, A., Senejko, A. (2011). Dorastanie. (W:) J. Trempała (red.) *Psychologia rozwoju człowieka*, 259-286. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ostaszewski, K. (2014). *Zachowania ryzykowne młodzieży w perspektywie mechanizmów resilience*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii.
- Pervin, L. (2002). *Psychologia osobowości*. Gdańsk: GWP.
- Phelps, E., Zimmerman, S., Warren, A.A., Jelicic, H., von Eye, A. & Lerner, R.M. (2009). The structure and developmental course of positive youth development (PYD) in early adolescence: Implications for theory and practice. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(5), 571-584.
- Ponczek, D., Olszowy, I. (2012). Styl życia młodzieży i jego wpływ na zdrowie. *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 93(2), 260-268.
- Povilaitis, V., Tamminen, K.A. (2018). Delivering Positive Youth Development at a Residential Summer Sport Camp. *Journal of Adolescent Research*, 33(4), 470-495. <https://doi.org/10.1177/0743558417702478>
- Ryś, M. (2016). *Odporność psychiczna osób wzrastających w różnych systemach rodzinnych*. Warszawa: Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.
- Ryś, M. (2020). *Poczucie własnej wartości i odporność psychiczna osób wzrastających w różnych systemach rodzinnych*. Warszawa: Wydawnictwa Naukowe UKSW.
- Ryś, M., Trzęsowska-Greszta, E. (2018). Kształtowanie się i rozwój odporności psychicznej. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio* 34(2), 164-196.
- Senejko, A., Oleszkowicz, A. (2013). *Psychologia dorastania*. Warszawa: PWN.
- Senejko, A., Łoś, Z. (2015). Właściwości polskiej adaptacji Inwentarza Stylów Tożsamości (ISI-5) Michaela Berzonsky'ego i współautorów. *Psychologia Rozwojowa*, 20(4), 91-104.
- Shek, D.T.L., Sun, R.C.F., Merrick, J. (2013). Introduction: Positive youth development constructs: Conceptual review and application. (In:) J. Merrick, R.C.F. Sun, D.T.L. Shek, (eds). *Positive Youth Development: Theory, Research and Application*, XV-XIX. New York: Nova Science Publishers, Inc. <https://doi.org/10.1100/2012/152923>
- Siudem, A. (2013). Zachowania ryzykowne młodzieży gimnazjalnej. *Psychologia Rozwojowa*, 18(1), 69-85.
- Smith, E.P., Witherspoon, D.P., Osgood, D.W. (2017). Positive Youth Development among Diverse Racial-Ethnic Children: Quality Afterschool Contexts as Developmental Assets. *Child Development*, 88(4), 1063-1078.
- Tomé, G., Matos, M., Camacho, I., Gomes, P., Reis, M., Branquinho, C., Gomez-Baya, D., Wium, N. (2019). Positive youth development (PYD-SF): Validation for portuguese adolescents. *Psicologia, Saúde & Doença*, 20(3), 556-568. <https://doi.org/10.15309/19psd200301>
- Taylor, R.D., Oberle, E., Durlak, J.A. Weissberg, R.P. (2017). Promoting Positive Youth Development Through School-Based Social and Emotional Learning Interventions: A Meta-Analysis of Follow-Up Effects. *Child Development*, 88(4), 1156-1171 <https://doi.org/10.1111/cdev.12864>
- Weissberg, R.P., Durlak, J.A., Domitrovich, C.E., & Gullotta, T.P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. (In:) J.A. Durlak, C.E. Domitrovich, R.P. Weissberg, & T.P. Gullotta (eds.), *Handbook for social and emotional learning: Research and practice*, 3-19. New York, NY: Guilford.
- Worker, S.M., Iaccopucci, A.M., Bird, M., Horowitz, M. (2019). Promoting Positive Youth Development Through Teenagers-as Teachers Programs. *Journal of Adolescent Research*, 34(1), 30-54. <https://doi.org/10.1177/0743558418764089>